

היום נלמד בעזרת ה':

מכות דף ד

ואמר רב יהודה אמר רב: אם נפל לתוך שלשת לוגין מים, קורטוב של יין, ועכשיו נראים השלושת לוגין כמראה יין, יש לזה דין של יין, ואין פוסלים את המקוה כדין שלושת לוגין מים שפוסלים המקוה.

קושיא: מתקיף לה רב כהנא: מדוע כשנפל יין אנו אומרים שיש לזה דין יין ואינו פוסל המקוה, ואילו כשנפל לתוך המים צבע, כתוב במשנה שרבי יוסי אומר שמי צבע פוסלין את המקוה בשלשת לוגין.

תירוץ: אמר ליה רבא: מי צבע נקראים מי צבע ולכך נשאר עליהם דין מים, אבל מים שמראהו כיון, נקראים חמרא מזיגא-יין מזוג, ולכך אין פוסלין את המקוה.

והתני רבי חייא: הדין של שלשה לוגין מים שנתערב בהם יין ונראין כיון, תלוי במחלוקת רבי יוחנן בן נורי ורבנן. האם הולכים אחר המראה או לא. שכתוב במשנה שדעת רבנן שאם נפל יין או חלב לתוך מעט פחות משלשה לוגין של מים, כיון שאין כאן ג' לוגין של מים, אם נפלו למקוה לא פסלוהו. ודייק רבי חייא שמשמע שאם היו ג' לוגים מים אף שנשפך לתוכו יין ומראהו יין, הם פוסלים את המקוה. ואילו רבי יוחנן בן נורי סובר שהכל הולך אחר המראה. בין אם יש שם ג' לוגין מים ונפל לתוכו יין ומראהו כיון אין הם פוסלים את המקוה, ואם פחות מג' לוגין מים שנפל לתוכו חלב ומראהו כמים, הרי הם פוסלים את המקוה.

קושיא: והא מיבעיא בעי לה רב פפא: כיצד אמר רבא שרב סבר כרבי יוחנן בן נורי, והרי רב פפא הסתפק האם רב היה שונה במשנה כגירסתנו בדברי תנא קמא, שאנו גורסים שהיו ג' לוגין חסר קורטוב ונפל לתוכם יין, ולכך אינו פוסל את המקוה, אבל אם היו נופלים שלשה לוגין שלמים של מים, אפילו שנראים כיון היה תנא קמא פוסל. ועל זה נחלק רבי יוחנן בן נורי שהכל הולך אחר המראה, בין לקולא ובין לחומרא. ולפי זה יוצא שרב סבר כרבי יוחנן בן נורי. או שרב לא שנה במשנה ג'

לוגין שחסר קורטוב, אלא שמדובר בשלשה לוגים שלמים של מים שאובים שהתערב בהם יין. ובכל זאת הם אינם פוסלים את המקוה כיון שמראיהם כמראה היין. ולפי זה נמצא, שגם תנא קמא מודה, שלקולא, הולכים אחר המראה. ואם כן, לדברי הכל שלשה לוגין מים שנראים כיון אינם פוסלים את המקוה מחמת שאינם נראים כמים. ורבי יוחנן בן נורי חולק רק בסיפא והיינו כשהיה פחות מג' לוגין של מים ונשפך לתוכם חלב והשלימים לג' לוגין, ומראיהם כמים, שלתנא קמא אין הם פוסלים את המקוה כיון שאין כאן ג' לוגין של מים ואפילו שהמראה שלהם כמים. ולפי זה רב סבר בין כתנא קמא בין כרבי יוחנן בן נורי, ששניהם סוברים שצריך שיהיה גם מראה מים כדי לפסול.

תירוץ: רב פפא מיבעיא ליה: רב פפא אכן הסתפק האם רב יכול לומר דבריו כדברי הכל. אבל לרבא היה פשוט שרב סובר כרבי יוחנן בן נורי.

אמר רב יוסף: אף שאני תלמידו של רב יהודה, בכל זאת לא שמעתי דין זה בשם רב ששלשת לוגין מים שמראיהן כיון, אינם פוסלין את המקוה. ואמר לו אבבי שהרי אתה אמרת לנו כן קודם ששכחת תלמודך שרב לא גרס במשנה שכתוב שהיה פחות מג' לוגין של מים, והטעם שפהם פוסלים את המקוה משום שמראיהם כמראה מים.

ואמר רב יהודה אמר רב: אם חבית מלאה מים שאובים, נפלה לתוך הים הגדול, אם אדם טמא יטבול במקום שנפלו מימי החבית לא עלתה לו טבילה משום שחוששים שהוא טבל במקום שנפלו הג' לוגין מים מהחבית, ונמצא דינו כמי שבא ראשו ורובו במים שאובין, ונפסל האדם הטובל בהם לאכילת תרומה. ודוקא אם נפלה החבית לים הגדול, אבל אם נפלה לנהר שיש שם זרימת מים, ודאי שאין מי החבית נשאר במקום אחד, ואין לחשוש שמא טבל במים שאובין.

תניא נמי הכי: שנינו כן בכרייתא שאם חבית שמלאה יין נפלה לים הגדול, מי שטובל שם לא נחשב לטבילה כיון שחוששים שטבל ביין. ואף אם אחרי שטבל נפל ככר של תרומה לאותו, מקום חוששים שהככר נטמא מהיין שהאדם טבל בו, ואנו לא אומרים שאולי רק האדם נשאר טמא, כיון שהוא בחזקת טומאה, אבל הככר ישאר גם כן בחזקתו ויהא טהור. אלא אף בככר אנו חוששים שטמא.

משנה: מעידין אנו באיש פלוני שחייב לחבירו מאתיים זוז, ונמצאו זוממין, לוקין ומשלמין: הדין שחייבים במלקות בגלל שעברו על לאו של לא תענה, ומשלמים

ממון על מה שזממו להפסידו מאתיים זוז. כך דעת רבי מאיר. אבל דעת חכמים שכל המשלם אינו לוקה, וכיון שהתורה כתבה בפירוש שיענישו את העדים הזוממים כאשר זממו לכך מתחייבים לשלם ממון, וממילא אין לוקים. וכן אם העידו באדם שחייב מלקות ארבעים ונמצאו זוממין, לדברי רבי מאיר הדין שלוקים שמונים מ' מלקות בגלל שעברו על לאו של לא תענה ומ' על שזממו לעשות כך לאחר. ולחכמים הדין שלוקים מ' רק מדין כאשר זמם.

גמרא: בשלמא לרבנן כדי רשעתו כתיב: הטעם שרק משלמים ואין לוקים משום שנלמד מהפסוק שיש לחייבו רק משום רשעה אחת, ואין לחייבו משום שתי רשעיות. ולרבי מאיר הטעם שלוקה ומשלם ביאר עולא שנלמד מדין מוציא שם רע, שכמו שמוציא שם רע, לוקה ומשלם כך הדין בכל המחוייב שני עונשים של ממון ומלקות, שלוקה ומשלם, ורק כשיש עונש של מיתה ומלקות, אין לוקה ומת, וכל זה משום שגם רבי מאיר סובר כרבי עקיבא שעדים זוממים משלמים מדין קנס, ולכך דינם נלמד ממוציא שם רע שגם דינו שמשלם הוא קנס.

איכא דמתני להא דעולא אהא: יש שלמדו את דברי עולא שלמד ממוציא שם רע, לגבי הדין המובא בברייתא שכתוב גבי קרבן פסח "לא תותירו ממנו עד בקר, והנותר ממנו באש תשרופו" שנלמד שמי שהשאיר מהקרבן ועבר על לאו, אינו לוקה אלא יכול לתקן את הלאו על ידי שיקיים מצות עשה של שריפת הנותר, דברי רבי יהודה, הסובר שלא הניתק לעשה, אין לוקים עליו. אבל רבי יעקב אומר שהעם שפטור ממלקות הוא משום שהוא עובר על הלאו בלא עשיית מעשה, וכל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו.

מכלל דרבי יהודה סבר דלאו שאין בו מעשה לוקין עליו: ואמר עולא שהוא למד ממוציא שם רע שכמו שבמוציא שם רע דינו שאפילו שאין בו מעשה אף על פי כן לוקים עליו, כך גם בשאר לאו שאין בו מעשה לוקים עליו.

קושיא: מה למוציא שם רע, שכן לוקה ומשלם: וכיון שהוא חמור יותר משאר לאוין, שדינו שלוקה ומשלם, ולא אומרים קים ליה בדרבה מינה, גם אי אפשר להוכיח מזה שלוקה אף שאין בו מעשה, כיון שאולי הוא חלק מחומרתו.

תירוץ: אלא אמר ריש לקיש: שאכן רבי יהודה לא למד זאת ממוציא שם רע, אלא למד זאת מעדים זוממין, שכמו שעדים זוממין לוקים על לאו של לא תענה,

כשמעידים על בן גרושה וחלוצה, אפילו שהם עוברים בלא מעשה, כך גם בכל לא שאין בו מעשה, לוקין עליו.

קושיא: מה לעדים זוממין, שכן אין צריכין התראה: ובגלל שחמורים שנענשים גם בלא התראה, אולי מחמת כך גם לוקים אפילו בלא מעשה.

תירוץ: מוציא שם רע יוכיח: נלמד ממוציא שם רע ומעדים זוממין, שאם נפרוך מה למוציא שם רע שאולי לוקה גם בלא מעשה משום שהוא חמור שגם לוקה ומשלם עדים זוממין יוכיחו, שאין לוקים ומשלמים, ואעפ"כ לוקים על לאו שאין בו מעשה. ואם נפרוך מה לעדים זוממין שאין צריכים התראה, מוציא שם רע יוכיח שצריך התראה ואעפ"כ לוקה על לאו שאין בו מעשה. הצד השווה שבהן, שאפילו ששניהם לאו שאין בו מעשה, בכל זאת לוקין עליהם, כך הדין אף בכל לאו שאין בו מעשה, שלוקין עליו.

שאלה: מה להצד השווה שבהן שכן קנס: ואולי זה הסיבה שבמוציא שם רע ועדים זוממין, לוקים אפילו שאין בהם מעשה, אבל בשאר לאוים שאינם קנס, לא ילקו בלא מעשה.

תשובה: הא לא קשיא: שיש לומר שרבי יהודה אינו סובר כרבי עקיבא שתשלומי עדים זוממין הם קנס, אלא סבר שתשלומיהם בגדר תשלומי ממון.

אלא מה להצד השווה שבהן, שכן יש בהן צד חמור: ולכך לרבי יעקב אין לוקים בשאר לאוין שאין בהם מעשה, ואין לומדים מעדים זוממין ומוציא שם רע, כיון שבכל אחד מהם יש חומרא שאין בשאר הלאוין, אין ללמוד לשאר לאוין. ואילו רבי יהודה, סבר שאין לפרוך שמה להצד השווה שבהם שיש בהם צד חמור.

הגמרא חוזרת לבאר את דעת חכמים שבמשנה שסברו, שעדים שזממו להלקות, לוקין רק ארבעים מדין כאשר זמם, ואין לוקין על שעברו על לאו של לא תענה.

ורבנן האי "לא תענה ברעך עד שקר" מאי דרשי ביה: הטעם שאין לוקים גם משום שעברו על לאו של לא תענה. משום שסברו שמהפסוק "לא תענה" נלמד האזהרה של עדים זוממין שצריכים לשלם כאשר זמם.

ואידך אזהרה לעדים זוממין מנא ליה: הטעם שלרבי מאיר שסבר שלוקים על לאו של תענה, מנין נלמד האזהרה של עדים זוממין שצריכים לשלם כאשר זמם. וביאר

רבי ירמיה שנלמד מהמשך הפסוק שכתוב "והנשארים ישמעו ויראו, ולא יסיפו לעשות עוד". ורבנן סברו שמהפסוק "והנשארים ישמעו ויראו" לומדים שצריך להכריז אחרי שמענשים את העדים זוממים שעונשם על כך שזממו לחייב את הנידון, ובכך ייראו השומעים. ורבי מאיר סבר שההכרזה נלמד ממה שכתוב "ישמעו ויראו", ומה שכתוב "ולא יסיפו לעשות" נלמד אזהרה לעדים זוממים.